

Kahramanmaraş'ta Geleneksel Yöntemlerle Yapılan Deri İmalatinin Günümüzdeki Durumu

Cem KARAKIZ*

1. Giriş

Tarih içerisinde insanlığın yaşantısı incelendiğinde, doğa ve hayvanlarla olan ilişkisi günümüze somut belgeler olarak ulaşmıştır. Taş ve metallere yapılan savaş eşyaları, ev eşyaları, hayvan postlarından yapılmış giysiler ve ayak giyecekleri gibi insanoğlunun günlük yaşamını devam ettirmek için kullandığı gereçler günümüze ışık tutmaktadır. Sanayi ve endüstriyellemenin olmadığı zamanlarda insanlar ham malzemeleri kullanılabilir hale getirebilmek için farklı yöntemlerle doğanın nimetlerini ürüne çevirebilmişlerdir. Bu zaman dilimleri içerisinde insanlık bilgiyi üst üste koyarak birbirleri ile paylaşmış, medeniyetlerin kültür hazinelerine yansıyan birikimler haline getirmişlerdir.

Türklerin yaşadığı bölgelere bakıldığında, insanlığa fayda sağlayan bu bilgi birikiminin ve üretimin izleri kendisini açıkça göstermekte ve günümüzde de hissedilmektedir.

Çinli bir seyyah olan Wang Yen-Te seyahatnamesinde, Türk beldesi olan ve 7. Yüzyılda Göktürklerin beldesi haline gelen coğrafyanın, Beşbalık bölgesini ziyaretinde şu bilgileri vermiştir; Beşbalık'ın kuzeyindeki dağlarda amonyak imal ediliyordu. Dağın içinden sık sık duman yükseliyordu. Fakat hiç sis yoktu. Bundan başka, ışık ve alevler, meşalenin yanması gibiydi. Kuşlar ve farelerin hepsi kırmızı renkli görünüyordu. Bu amonyağın kullanıldığı işlerde çalışan kimseler ayakkabı giyerlerdi. Ayakkabılarının tabanında tahta vardı. Eğer ayakkabılarının tabanı deriden olsaydı, onlar kavrulurdu. Dağın eteğinde mavi çamur üreten bir mağara vardır. Çamur mağaranın dışına çıktığı zaman, derhal kumtaşına dönüşürdü. Yerliler bunu deri tabaklamakta kullanırdı. Şehrin içinde pek çok iki katlı binalar vardır. İnsanlar iyi yüzlüdür ve usta sanatkarlardır. Altın gümüş bakır ve demir kaplar üzerine çalışırlardı. (İzgi, 1989: 77)

Dericilik ve ayakkabıcılık tüm Türk kavimlerinde sürdürülmüş bir sanattır (Yelmen, 2007: 279). Yelmen'in dericilikle ilgili yaptığı araştırmalara göre 2400 yıl önce Hun Türkleri deri işlemlerini biliyor, deriden çizme, ayakkabı, pantolon ve giysiler üreterek kullanıyorlardı. İbn-i Batuta'nın Seyahatnamesi'nden Anadolu'nun pek çok bölgesinde dericiliğin yapıldığını ve bu arada çeşitli ayakkabıların üretildiğini ayrıntılı bir şekilde öğreniyoruz (Yelmen, 2007: 278).

'Erken devir Türkleri' olarak isimlendirilen İslamiyetten önceki Türklerin Bozkır tipi yaşam tarzının getirdiği giyim ve ayakkabı/çizme alışkanlıkları kazılardan çıkartılan örnekler ve yazılı kaynaklarla ortaya çıkartılmıştır. Arkeolojik kazılarda elde edilen günümüze en iyi biçimde gelebilmiş ve sanat tarihi bakımından en değerli olanı arkeolog S.I. Rudenko tarafından 1947'de kazısı yapılmış II. Pazırık kurganından (M. Ö. 5 -3. yüzyıl, Proto-Türk veya Hun) çıkarılan; mezarda yatan kadına ait iki çift çizmedir (Çoruhlu, 2007: 162).

Anadolu'da Selçukluların tarım, hayvancılık, sanayi ve ticarete gelişmiş oldukları ve yetiştirilen hayvanların deri, yün ve kıllarının değerlendirildiği tarihi belgelerde bahsedilmektedir. Hayvancılık bu kadar yaygın olduğu, hayvansal ürünler bu kadar iyi biçimde değerlendirildiği gözönüne alındığında, bilinen deri ürünlerinden yola çıkarak (ayakkabı, giysi,

* Öğretim Görevlisi, Konya Teknik Üniversitesi Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu Tekstil, Giyim, Ayakkabı Tasarımı ve Deri Bölümü, ckarakiz@ktun.edu.tr

kemer) Anadolu toprakları üzerinde deri tabaklamanın ileri düzeylerde bilindiği ve gelişmiş olduğu rahatlıkla söylenebilir (Dağtaş, 2007: 23).

İstanbul'un fethiyle beraber, Fatih Sultan Mehmed özellikle deri işlemeciliğine ve deriden ürün yapımına büyük önem vermiştir. İstanbul'un Kazlıçeşme semtinde yerleşmiş bulunan deri sanayinin en az beş yüz yıllık, incelemeye değer bir tarihi vardır. Fatih Sultan Mehmet, İstanbul'u aldıktan sonra giriştiği onarma ve yenileştirme çalışmaları sırasında Yedikule'den Kazlıçeşme'ye uzanan kıyıda 33 salhane, 360 tabakhane yaptırmıştır. II. Mahmud dönemine denk gelen 1810 yılında da askeri ayakkabı için deri ve kösele üretimi amacıyla Beykoz'da bir fabrika kurulmuştur (Başar, 2013: 49-50).

Tabaklama endüstrisi, mavi ham deriyi elde edebilmek için, kromla tabaklama işleminden büyük miktarda katı ve sıvı kalıntı üretir. Katı kalıntılar (deri talaşları ve artıkları) kütle olarak yaklaşık %3 Cr³⁺ içerir. Deri tabaklama işlemi, diğer tabaklama maddelerinin yanı sıra, tabaklama işleminde oluşan polinükleer bir krom-kollajen kompleksi nedeniyle stabil ve atıl olan ıslak mavi deri adı verilen bir ürüne yol açan Cr³⁺ kullanır. Islak mavi deri en çok kullanılan işlenmiş derilerden biridir ve bu nedenle tabaklama endüstrileri büyük miktarda krom içeren katı atık üretir. Bu atıkta bulunan krom kromdur ve çevreye zararsız kabul edilir. Ancak ortamda kontrol edilemeyen koşullar altında mutajenik krom formuna oksitlenebilir. Brezilya'da krom içerikli katı atık üretimi yılda yaklaşık 100.000 ton olup, ciddi bir çevre sorunu haline gelmiştir. Bu atığı tabaklama endüstrisinden uzaklaştırmak için, esas olarak metalik ve organik kirleticileri sulu ortamdan uzaklaştırmak için adsorban olarak çeşitli teknolojiler kullanılmaktadır (Oliveira ve ark, 2011: 1094).

Tabaklama işlemi sırasında derilere 3 değerlikli krom tuzları verilmektedir. Ancak deriye verilen Cr³⁺'ün çeşitli faktörlerin etkisiyle (yaşlanma ve UV ışığına maruz kalma) tüketim aşamasında Cr⁶⁺'ya yükseltildiği bilinmektedir. Cr⁶⁺, birinci derecede kanserojen, teneffüs edildiğinde veya yutulduğunda çok toksik, korozif olarak bilinmektedir. Yüksek mobilitesinden dolayı kolaylıkla insan vücuduna girebilmekte ve bunun sonucunda alerjik reaksiyonlara, çeşitli solunum yolları ve cilt kanserlerine ve DNA zincirlerinde mutasyona yol açabilmektedir (Işık, 2004: 350).

Genel anlamda Türkiye'nin sahip olduğu kurulu üretim kapasitesi çok yüksek olup, bütün Dünya'da üretilen ham deri işleme kapasitesinin önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Ancak şimdiye kadar uygulanan yanlış politikalar ve yaşanan ekonomik krizler sonucunda kapasite kullanımı %30'lara kadar gerilemiş ve işletmelerin birçoğu atıl durumda kalmıştır (9. Kalkınma Planı 2007).

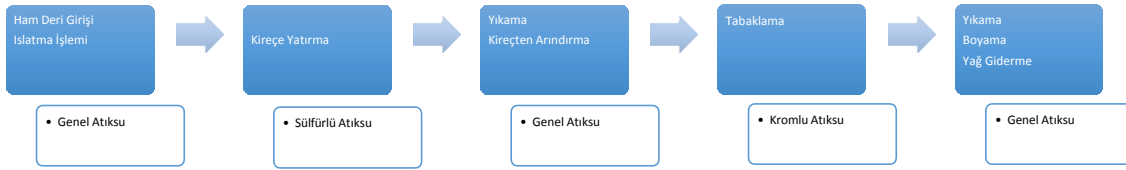
Ekonomik ve ekolojik kavramlar günümüzde herkesin meşguliyetinin bir parçasıdır ve gelecekte de olacaktır. Ülkemizde deri sanayinde krom içeren deri atıklarının (krom talaşı ve tabaklanmış yarmalar dahil) üretimi uzun yıllardır gerçek bir sorun olarak kabul edilmektedir. Derilerin deriye dönüştürülmesinde temel kimyasal madde olarak 33° S bazlıkta yaklaşık %25 Cr₂O₃ içeren krom bazik tuzlarının kullanılması, tabaklama işlemi tüm dünyada en büyük kirleticilerden biri haline getirmiştir. Krom deri atıkları, esas olarak tabaklama işleminden sonra gerçekleştirilen mekanik işlemler sırasında üretilir. (Malek vd, 2009: 156).

Diğer sanayi kollarında olduğu gibi, deri sanayide ekolojik açıdan tüm dünyada çok sıkı bir şekilde gözlem altına alınmıştır. Çünkü ham deri mamul hale dönüştürülürken, amaçlanan mamul tipine ve kullanılan teknolojiye bağlı olarak hacmi ve kirlilik yükü değişiklik gösteren katı, sıvı ve gaz formunda atıklar açığa çıkmaktadır (8. Kalkınma Planı 2001).

Günümüz Dünya ürün pazarında, özellikle gelişmiş ülkelerdeki bilinçli tüketiciler insan sağlığına ve çevreye zararı olmayan ürünleri tercih etmektedir. Bu yüzden, deri üretiminde çevreye daha az zarar veren yöntemlerin kullanılması, zararlı atıkların miktarının azaltılması ve

geri dönüşümü üzerinde önemle durulmaktadır. Eko-Deri, Bio-Deri, Green- Leather olarak isimlendirilen yeni bir literatür oluşmuştur. Bahsi geçen bu kavramlar, üretilen mamüllerin insan sağlığına ve doğaya uyumlu olmasının yanısıra, çevre dostu üretim yapıldığını da ifade etmektedir.

Deri işlentisi potansiyel çevre kirliliği yaratan bir endüstri olarak tanınmaktadır. Derilerin mamul hale dönüştürülerek dayanım kazandırılması amacıyla uygulanan tabaklama işleminde günümüzde % 90'a varan oranda bazik krom sülfat kullanılmaktadır. Bu kadar yüksek oranda kullanılan bir kimyasalın gerek kullanımı sırasında, gerekse derinin kullanımı sırasında ve sonrasında atık olarak ortaya deşarj edilme riski bulunmaktadır. (Çelik, 2014: 19).

Tabaklama olayını şu şekilde tanımlamak mümkündür. Çeşitli tip ve özelliklerdeki tabaklama veya tabaklayıcı maddelerin sulu ortamda mekanik etkiyle deriye nüfuz ettirilerek kolajende bulunan serbest veya reaktif bağ yerleri ile fiziksel ve kimyasal anlamda reaksiyona sokulması sonucu doğal kolajen yapısının sağlamlaştırılmasına veya kolay bozulmaz ve kullanılabilir forma dönüştürülmesi olayına tabaklama denir (Çelik, 2014:12).

Deri işlentisinde kullanılan çeşitli kimyasalların yapısında bulunabilen veya direkt olarak işlentide kullanılabilen formaldehit, araştırma örneklerinin tümünde dış giysiler için verilen standart sınırların içerisinde bulunmuştur. Ancak insan ekolojisi ve çevre açısından normal kullanımlarda bile kullanıcıya zararlı etkileri kesin olarak belli olmayan bu gibi maddelerin giysilerde kullanımından kaçınmak, özellikle ihracat potansiyeli olan ürünler için daha sağlıklı olacaktır. (Gülümser, 2001: 155-156).

İnsan sağlığına ve çevreye duyarlılığın artması, günümüzde beraberinde bir sıra önlemler alınmasında beraberinde getirmiştir. Çevreye duyarlı üretim proseslerinin tasarlanması bugün daha çok önem kazanmaktadır. Bu sebeple insanların kullanımına sunulan tüketim ürünlerinde çevreye duyarlı üretim teknolojileri geliştirilmesi daha çok tartışılmaktadır.

Deri sektörü gerek çevreye verdiği büyük kirlilik ve insan sağlığı açısından yüzyıllardır kullanılan geleneksel ve çevreci proseslerin endüstriyel olarak geliştirilmesine açık bir uygulama alanına sahiptir. Bu sayede, yapılacak planlama ve uygulamalar ile daha sağlıklı bir çevreye, daha az zararı olan tabaklama maddelerinin kullanıldığı çalışmamızın göstergesi olacaktır.

2. Yöntem

Bu araştırmada veri toplama yöntemi tarama modellenmiş bir araştırmadır. Araştırmada iki yöntem kullanılmıştır. Birincisi literatür taraması, ikincisi saha araştırması yapılmış, bu çerçevede Kahramanmaraş'ta deri tabakçısı Abdullah AÇIKSARI görüşülmüş. Örnek Olay (Özel Durum) *İncelemesi* temel alınmıştır. Belirlenen probleme göre, geleneksel özelliklere sahip olan bu geleneksel üretim yönteminin, malzeme, üretim aşamaları, biçim, ortaya çıkan atıklar ve etkileri, gözlem ve görüşmeler ile detaylı analiz edilmeye çalışılmıştır.

3. Bulgular

Kahramanmaraş'ta deri üretimi Dulkadiroğlu beyliği dönemine kadar gitmekte ve öncesinde de Türkmenler'in orta Asya'dan beri bu meslek kültürünü Anadolu'ya

beraberlerinde getirdikleri tarihi bilgiler ışığında söylenebilir. Cumhuriyet'in ilk yıllarında da deri tabaklama mesleğini yapan debbağların Maraş'taki durumlarına baktığımızda, savaştan yeni çıkmış bir şehir için oldukça kalabalık ve sayıca fazladır. 1935 yılı genel nüfus sayımı kat'ı ve mufassal neticelerine bakıldığında, nüfusun meslek, zümre, grup ve sınıfları itibarı ile ayrılışı başlığı altındaki tabloya bakıldığında, Maraşta tabaklık mesleğini yapan 222 meslek mensubu bulunmaktadır. Bunların 216'sı erkek, 6 tanesi ise kadın tabak olarak kayıtlara geçmiştir.

B. 10. Deri, kösele, kauçuk ,seloit, kemik, boynuz, kehribar eşya sanayii — Industries du cuir, de la peau, du caoutchouc, de celluloïde, d'os, de corne et d'ambre.					
Tabaklık — Tannerie.	216	6	222	43.9	85.7
Saraçlık, deri ve kösele eşya imalâtı (kundura hariç) — Sellerie, fabrication d'articles en cuir et en peau (sans la chaussure).	239	1	240	48.6	14.3
Seloit, kemik, boynuz, kehribar eşya imalâtı — Fabrication d'objets en celluloïde, os, corne et ambre.	37	—	37	7.5	—
Yekûn — Total	492	7	499	100.0	100.0

Tablo.1 Maraş Vilayeti 1935 Genel Nüfus Sayımı, syf 76

Kahramanmaraş'ta geleneksel yöntemler kullanılarak organik deri üreten 4 adet tabakhane kalmıştır. Bu tabakhaneler Adana çevre yolu üzerinde yanyana deri üretimine devam etmektedir. Bu çalışmada Abdullah AÇIKSARI ile görüşülmüş ve yerinde fotoğraflar çekilerek bilgi alınmıştır. 7 nesildir bu işi yaptıklarını söyleyen açıkları mesleği babası Mehmet Açıkları'dan öğrendiğini, babasının babası Hanifi Açıkları'dan öğrendiğini, dedesinin işi babasının dedesi olan Abdallah Açıkları'dan öğrendiğini aktarmıştır. Kahramanmaraşta bir çok aile dericilik geçmişine sahip olmakla birlikte bu işi devam ettiren sadece Açıkları ailesi kalmıştır.

Kahramanmaraş'ta geleneksel yöntemlerle yapılan deri tabaklama işlemleri, ilk önce mezbahanelerden seçilerek alınan ham deriler, eski bir yöntem olan tuzlu konservasyon işlemine tabi tutulur. Küf mantarının oluşmasını ve deride bulunan mikroorganizmaların yaşamasını engelleyerek derinin uzun süre dayanmasını sağlamak amacıyla tuzlu konservasyon yapılır. Bu işlem salamura olarak bilinen tuzlama yöntemidir. Amaç derideki suyun giderilmesidir.

Kireçe yatırma işleminden önce, taş kireç olarak bilinen kalıp kireçler, kireç havuzlarına alınarak suda ayran kıvamına gelinceye kadar bekletilir. Kireç havuzlarında 30 ila 45 gün arası bekletiler, 5-6 gün arayla havuzdan çıkarılan deriler alt üst edilerek tekrar kireçli suya alınır. Böylece deride kireçli suyun temas etmediği yerlere de nüfuz etmesi sağlanır. Kireçli suda derilerin kıl dokuları ve et kalıntılarının ayrılması sağlanır. Yeterli süre kireçli suda bekleyen deriler temiz suya alınarak kireçten arındırılır. Kireçleme işlemine tabi tutulan derilerin yüzeyinde kalan kıl ve et kalıntıları önceleri Maraş'ta kirdimanan bıçağı denilen uzun ve yay biçimindeki yatağana benzer metal bıçaklar yardımı ile ağaç parçaları üzerinde kazınarak temizlenirken, günümüzde makinalar yardımı ile giderilmektedir.

Resim 1. Kireçli havuzlarda bekletme işlemi

Kahramanmaraş tabakhanelerinde yüzyılın ortalarına kadar tabaklamada köpek dışkısı kullanılırken, günümüzde kuş dışkıları kullanılmaktadır. Köpek dışkılarını toplamanın bir meslek olduğu o zamanlarda bu işe “it bohuculuğu” denildiği yaşlı debbağlar tarafından aktarılmaktadır. Hayvanların insanlarla iç içe yaşadığı, şehir kültürünün günümüzdeki gibi hareketli olmadığı zamanlarda, özellikle bu işi yapanlar tarafından köpekler beslenip başlarında beklenir ve köpekler dışkılarını yaptığı anda dışkıların altlarından sıcak iken teneke kovalara toplanıp, tabakhanelere koşturarak götürüldüğü, şu an 90 yaşının üzerinde olan en yaşlı debbağ Hüseyin Açıksarı'nın kendisinden dinlenmiştir. Tabakhaneye bok yetiştirmek deyiminin de bu hikayeyi özetlediği söylenebilir.

Resim 2. Palamut ve tetri bitkilerinin öğütülmesi

Doğal deri tabaklamasında, meşe ağacının palamut meyvelerinin kadehsi kısmı kullanılır. Palamutların ağaç başından toplanan yere düşmemiş olanları suda şerbetlemeyi daha iyi yaptığı için tercih sebebidir. Türkiye'nin farklı illerinden temin edilen palamutlar Açıksarı kardeşlerin tabakhanesinin bir kısmında kurulmuş olan değirmende öğütülmektedir. Tetribitkisi ise Kahramanmaraş ve çevre ilçelerde yetişmekte, buralardan temin edilmektedir.

Buraya kadar uygulanan işlemlerden sonra, kuş dışkıları kullanılarak deri gözenekleri daha belirgin ve dokusu daha yumuşak hale getirilir. Derinin içerisinde bulunan istenmeyen proteinler, tetri ve palamut şerbetli sudaki enzimler sayesinde arındırılır. 1-2 gün dışkılarda tutulan deriler yıkandıktan sonra, tetri denilen öğütülmüş bitki ve öğütülmüş palamut şerbeti içerisinde 5-6 gün dolaplama işlemine tabi tutulur. Tetri halk arasında sumak olarak bilinen bitkinin meyve vermeyen cinsine denilir.

Resim 3. Palamut ve tetri şerbetine yatırılan deriler

1970' li yıllara kadar palamut ve tetri suyu ile oluşturulan şerbet halindeki su içerisinde, peştemal giyerek derileri elle dolaplama yaptıklarını söyleyen açıksarı kardeşler, günümüzde teknolojinin gelişmesi ile bu yöntemi yapan debbağhane kalmadığını, debbağların artık motorla çalışan büyük dolapları ve çarklı havuzları kullandıklarını belirtmişlerdir. Bölgenin en büyük deri dolabı da hala Açıksarı kardeşlerin tabakhanesinde bulunmaktadır.

Resim 4.Palamut ve tetri şerbetinden çıkarılan deriler

Önceleri el ile alt üst yapmak suretiyle çevirilerek dolaplanan deriler, günümüzde makinaların monte edildiği havuzlarda dönderilmektedir. Havuzlardan alınan deriler istenilen renklere boyanmak üzere çıkarılır. Kök boyalar kullanılarak boyanan deriler kurutulmak üzere gerilerek güneşe bırakılır.

Resim 5. Derilerin kurumaya bırakılması

Kahramanmaraş merkez Dulkadiroğlu ilçesine bağlı Aksu çayı bölgesinde bulunan tabakhaneler yan yana dört işletme olarak çalışmaktadır. Kahramanmaraş'ın bir su şehri olması dolayısı ile tabaklanan derilerin kaliteli çıktığını belirten Abdullah Açıksarı, deri tabaklamada su sertliğinin de çok önemli bir unsur olduğunu bu yüzden her şehrin suyunun tabaklamaya gelmediğini söylemiştir. Kireç oranı ve sertliği yüksek olan bölgelerin derisi ile kıyas edilemeyecek deri dokusu ve yumuşaklığı olduğu için, Maraş derisi bu yüzden bazı iş alanlarında hala tercih edilmektedir.

Resim 6. Derilerin boyanması

Kurutulmaya bırakılan deriler toplandıktan sonra kök boyalar ile tercih ve sipariş edilen renklere göre boyanır. Boyama işlemi el yordamı ile pamuk bezlerle yapılır. Kök boyalar Kahramanmaraş yaylalarında yetişen bitkilerden elde edilir. Ceviz kabuğundan yeşil renk, nar ve çiçeğinden kırmızı renk gibi doğal boyalar derinin yapısına zarar vermediği için halen kullanılmaktadır. Kök boya yapanlar azaldığı için eskisi kadar renk çeşidi bulamadıklarını söyleyen Abdullah Açıksarı, geleneksel yöntemlerle bitki ve köklerinden boya yapanların yerini, kimya teknolojisinin gelişmesi ile yerini endüstriyel boyacılığa bırakması, bu işi yapanlarında başka işlere yönelmesine sebep olduğunu belirtmiştir.

Resim 7. Boyanan derilerin yağlanması

İstenilen renklere boyanan deriler, büyük kazanlarda eritilen iç yağları ile yağlanır. Yağlama işlemi derinin yumuşaklığını ve doğallığını koruması için yapılır. Yağlanan derilerin cildi perdahlamadan sonra daha parlak ve düzgün görünümde olur. Derilerin yağlama işlemi, bir tahta üzerine çakılan koyun yünü ile yağ sıcakken yapılır. Derinin tüm yüzeyine yağın işlemesi gereklidir.

Resim 8. Son dolaplama

Yağlaması yapılan deriler bir gün bekletildikten sonra, yağ kokusundan arındırılmak üzere tetri ve palamut kompostunda bir kez daha dolaplanır. Tetri ve palamut kompostunda dolaplanan derilerin aynı zamanda boyası da bu işlem sayesinde deride daha iyi tutunarak rengi sabitlenir. Dolaplanan deriler açık havaya serilerek tekrar kurutulur. Bu işlemlerden sonra derilerin finisaj işlemlerine geçilir.

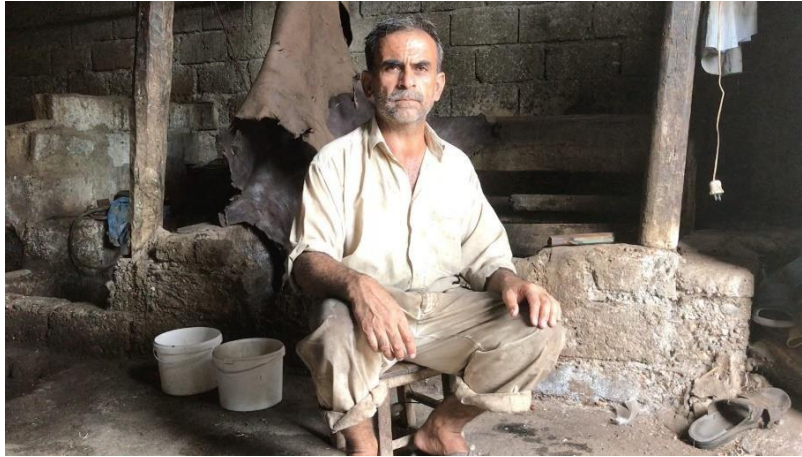
Resim 9. Deri Perdahlama

Son işlem olarak derilerin cildini düzlemek amacıyla deri perdahlaması denilen işleme geçilir. Perdahlama işlemi Levger denilen ahşap malzemeye takılan, kalın bir cam ile deri yüzeyinde ütölme işlemidir. Böylece deri üzerinde kırışıklık ve katlanma var ise bunlar açılarak deri yüzeyi düz ve daha parlak hale getirilir.

Resim 10. Organik Maraş derisinden üretilmiş Edik

Kahramanmaraş'ta geleneksel yöntemlerle üretilen organik derilerden, hala deri mamülü üretimi yapan firmalar deri almakta ve bu derilerden çarık, edik, postal, yemeni, koşum takımı ve semer gibi ürünler üretmeye devam etmektedirler. Çarık üretimi Türkiye'de şu an sadece kahramanmaraş ilinde yapılmaktadır. Üretilen çarığa çarık diyebilmek için organik deri ile, tersten gizli dikişli olması gerektiğini söyleyen Abdullah Açıksarı, en eski Türk ayakkabı olan çarığın hammaddesinin kendi ürettikleri geleneksel Maraş derisi olduğunu dile getirmektedir.

Resim 11. Son Tabak Abdullah AÇIKSARI

Kromla tabaklama yapan deri üretiminde, bu sektörde çalışanlar açısından, karşılaşılabilecek sağlık sorunları değerlendirildiğinde, işçilerde hipertansiyon, kronik non-spesifik respiretuvar (bronşit ve akciğer hastalıkları), krom intoksikasyonu, solventlerin intoksikasyonu, kimyasal malzemelerin kanserojen etkisi gibi riskler bulunmaktadır. Organik tabaklamada bu etkiler, kullanılan doğal malzemelerden dolayı, bu işte çalışanların söylemine göre “bir çok hastalığa karşı da bağışıklıklarını yükseltmekte” ve dirençlerini artırmaktadır. Abdullah Açıksarı bu yönü ile Organik Maraş derisi üretiminde bu risklerin olmadığını, ürettikleri derilerden çıkan atıklarında ağır metal içermemesinden dolayı çevreye zarar vermediğini belirtmiştir.

Kaynakça

- Ammar, Malek ¹, Messaoud, Hachemia ², Villemin, Didierb ³, New approach of depollution of solid chromium leather waste by the use of organic chelates Economical and environmental impacts, Journal of Hazardous Materials 170 (2009) 156–162
- Başar, Ayşem Gülin Çakıroğlu, 2013, Türk Ayakkabı Firmalarının Rekabet Stratejilerinde Tasarımın Rolü, Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
- Çelik, Cem, 2014, Bitkisel Tanen İle Deri İşleme Teknolojisinin Çevresel Etkilerinin Araştırılması, Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tekirdağ
- Çoruhlu, Yaşar, (2007), Orta ve İç Asya’da Kazı ve Araştırmalarda Elde Edilen Materyale Göre Erken Devir Türkleri’nde Çizme, Ayakkabı Kitabı. Kitabevi, İstanbul, 2. Baskı
- Dağtaş, Lütfü, 2007, Anadolu’da Dericilik, İdesbaş Kültür Hizmeti 2, İzmir
- Gülümser, Gürbüz, “Ege Bölgesi Deri İşletmelerinde Üretilen Giysilik Derilerde Formaldehit Miktarları Üzerinde Bir Araştırma”, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 2001, 38(2-3):151-156
- Işık, Nuray Olcay, (2004). Deri ve Deri Mamullerinde Cr(VI) Problemi. I. Ulusal Deri Sempozyumu, 349-352, İzmir.
- İzgi, Özkan, (1989) Çin Elçisi Wang Yen-Te’nin Uygur Seyahatnamesi, Türk Tarih Kurumu Yayınları 2. Dizi, Ankara
- Luiz C.A. Oliveira ¹, Camila Van Zanten Coura ², Iara R. Guimarães ³, Maraisa Goncalves ⁴, Removal of organic dyes using Cr-containing activated carbon prepared from leather waste, Journal of Hazardous Materials 192 (2011), 1094–1099
- Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık İstatistik Genel Direktörlüğü, 1937, Genel Nüfus Sayımı 1935, Kat’i ve Mufassal Neticeler Maraş Vilayeti, Mehmet İhsan Basımevi, Ankara, Neşriyat Sayısı 75, Cilt 41
- Yelmen, Hasan (2007). ‘2400 Yıllık Türk Ayakkabıcılığı’. Ayakkabı kitabı. Kitabevi, İstanbul, 2007. 2. Baskı
- (https://ticaret.gov.tr/data/5b87000813b8761450e18d7b/Deri_ve_Deri_Mamulleri_Sektör_ü.pdf erişim tarihi 14.05.2020)